

Eesti Teaduste Akadeemia presidendi Mart Saarma avasõnad
16. juunil 2026 ürituste sarja „Vaimu ja võimu dialoog Toompeal“ neljandal kohtumisel

Austatud Riigikogu esimees, Riigikogu liikmed, külalised, lugupeetud akadeemikud!

Tervitan teid neljandal „Vaimu ja võimu dialoogil Toompeal“. Seekord on teemaks teadusmahuka majanduse valikud. Kasutan võimalust ja tänan Taani Tehnikaülikooli Sky Factory juhatajat Mikkel Sørenseni, kes on tulnud meile esinema ja jagama taanlaste positiivseid kogemusi teadustulemuste rakendamiseks. Täna ka akadeemia ettevõtluse ja innovatsiooni komisjoni selle sündmuse ettevalmistamise eest. Suur tänu komisjoni esimesele esimehele, akadeemik Margus Lopile ja praegusele esimehele, akadeemik Urmas Varblasele.

Eesti majanduskasv on viimase viie aasta jooksul olnud üsna heitlik – pärast pandeemiajärgset kiiret tõusu järgnes pikk languseperiood ja nüüd on majandus alles aeglaselt taastumas. Aeglase kasvu üheks põhjuseks on teaduspõhise ettevõtluse tagasihoidlik osa meie majanduses.

Seaduse järgi on akadeemia ülesandeks arendada Eesti teadust, millest juba üle poole toimub ettevõtetes ja on rakendusliku iseloomuga. Akadeemia ülesandeks on ka kaasa aidata riigi sotsiaalse ja majandusliku arengu küsimuste lahendamisele ning anda nõu valitsusele ja Riigikogule. See on ka üks meie kohtumise eesmärke.

Eesti teadussüsteem on mitmes valdkonnas rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline, kuid selle sidumine ettevõtluse, riiklike strateegiliste vajaduste ja süvatehnoloogiliste ettevõtete sünniga on endiselt ebapiisav. Peamiseks kitsaskohaks ei ole üksnes teadusrahastuse maht, vaid ka fookuse, pikaajalise kapitali, tehnosiirde stiimulite ning ettevõtete teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (TAI) võimekuse vähesus.

On kaunis selge, et paljude probleemide lahendamine sõltub sellest, kuivõrd me suudame tõhustada ja luua uut teaduspõhist ettevõtlust. Selleks on vaja teha rida valikuid, mis pole alati lihtsad.

Esiteks on vaja määratleda piiratud arv strateegilisi süvatehnoloogia fookusvaldkondi, kus Eestil on samaaegselt olemas rahvusvahelisel tasemel teaduskompetents, ettevõtluspotentsiaal, riiklik või ühiskondlik vajadus ning ekspordivõimekus – näiteks tehisaru ja andmepõhised rakendused, tervistehnoloogiad, uued ravimeetodid, diagnostika ja ravimiarendus, biomajandus ning kaitse- ja julgeolekutehnoloogiad.

Teiseks peaks seadma eesmärgiks, et Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse (EIS) rakendusuringute programmi (RUP) maht kasvaks lähiaastatel vähemalt tasemeni, mis võimaldab rahastada suuremahulisi, mitmeaastaseid ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimelisi teadus-ettevõtlusprojekte. RUPi juurde tuleks luua eraldi koostöömeede, mis toetab ettevõtete, ülikoolide ja teadusasutuste ühiseid süvatehnoloogia projekte.

Kolmandaks on plaan luua Eesti Teaduste Akadeemia juurde riikliku osalusega süvatehnoloogia kasvusihtkapitali fond algmahuga vähemalt 200 miljonit eurot, mille eesmärk on pakkuda pikaajalist kapitali teadusmahukatele ettevõtetele ning suunata fondi tootlus osaliselt tagasi tippteaduse ja tehnoloogiasirde toetamiseks.

Kindlasti on vaja **uuendada ülikoolide innovatsiooni- ja tehnosiirdestrateegiaid** nii, et leiutamine, patenteerimine, litsentsimine, *spin-off*-ettevõtete loomine ning koostöö ettevõtlusega oleksid selgelt väärtustatud akadeemilise töö osad.

Taolise programmi edukuseks on vaja **suurendada valitud fookusvaldkondades doktoriõppe, inseneriõppe ja rakendusliku magistriõppe** mahtu ning siduda need tihedamalt ettevõtete ja riigiasutuste arendusvajadustega.